

Швець Михайло Анатолійович,

викладач кафедри операторської майстерності та фотомистецтва

Київського національного університету культури і мистецтв

orcid.org/0000-0002-3562-1777

mykhailoshvets@knukim.edu.ua

ЕВОЛЮЦІЯ КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКИХ ПРАКТИК УКРАЇНИ

У роботі проаналізовано вплив соціально-політичних трансформацій та технологічних інновацій на культурно-мистецькі практики в Україні після здобуття незалежності. У роботі акцентовано на тому, що значні політичні події, як-от Помаранчева Революція та Революція Гідності, стали каталізаторами для активізації мистецької діяльності. Мистецькі твори, створені в ці періоди, стали потужними засобами висловлення протесту і соціальної критики, відображаючи виклики, з якими стикалася країна. Художники, письменники та інші митці використовували свої роботи для трансформації національної ідентичності та підвищення соціальної свідомості, адаптуючи традиційні жанри до нових контекстів і проблем. Дослідження було також зосереджено на технологічних інноваціях, що виникають у культурному просторі. Дослідження свідчить про те, що в процесі глобалізації митці інтегрують новітні технології, зокрема цифрові платформи, соціальні мережі та мультимедійні формати, у свої творчі процеси. Це не лише розширило можливості для художнього вираження, але й сформувало нові моделі взаємодії з аудиторією. Інтерактивні інсталяції, онлайн-кампанії та відеоарт стали новими формами соціального активізму, за допомогою яких митці звертають увагу на нагальні соціальні проблеми, як-от війна, бідність, екологічні питання та права людини. Дослідження підкреслило, що культурна продукція в Україні не лише відображає, але й активно формує соціальні зміни, демонструючи цінність мистецтва як механізму для розуміння та реагування на виклики сучасності. Робота запропонувала всебічний огляд синергії мистецтва, суспільства і технологій, акцентуючи на спільному вкладі в процеси демократизації та культурного розвитку, які вони вносять. Завдяки такому підходу, дослідження надало можливість краще осягнути сучасну культуру української держави та її еволюції в умовах глобальних тенденцій.

Ключові слова: глобалізація, соціально-політичний контекст, технологічні інновації, національна ідентичність, трансформації.

Shvets Mykhailo,

Lecturer at the Department of Camera Skill and Photography

Kyiv National University of Culture and Arts

orcid.org/0000-0002-3562-1777

mykhailoshvets@knukim.edu.ua

EVOLUTION OF CULTURAL AND ARTISTIC PRACTICES OF UKRAINE

The paper analyzes the impact of socio-political transformations and technological innovations on cultural and artistic practices in Ukraine after independence. The work focused on how major political events, such as the Orange Revolution and the Revolution of Dignity, became catalysts for increased artistic activity. Artistic works created during these periods became powerful means of expressing protest and social criticism, reflecting the challenges faced by the country. Artists, writers and other artists have used their work to transform national identities and raise social consciousness, adapting traditional genres to new contexts and problems. The study also focused on technological innovations arising in the cultural space. The study shows that in the process of globalization, artists integrate the latest technologies, such as digital platforms, social networks and multimedia formats, into their creative processes. This not only expanded the possibilities for artistic expression, but also formed new models of interaction with the audience. Interactive installations, online campaigns and video art have become new forms of social activism through which artists draw attention to pressing social issues such as war, poverty, environmental issues and human rights. The study emphasized that cultural products in Ukraine not only reflect, but also actively shape social changes, demonstrating the value of art as a mechanism for understanding and responding to the challenges of our time. The work offered a comprehensive overview of the synergy of art, society and technology, emphasizing

the joint contribution to the processes of democratization and cultural development that they make. Thanks to this approach, the study provided an opportunity to better understand the modern culture of the Ukrainian state and its evolution in the context of global trends.

Key words: globalization, socio-political context, technological innovations, national identity, transformations.

Вступ. Культурно-мистецькі практики мають істотне значення в процесі створення культурної ідентичності нації, оскільки вони відображають її глибокі цінності, традиції та історичний досвід (Бабій, 2020). Через ці практики суспільство не лише зберігає своє культурне надбання, але й створює нові культурні форми, що відповідають сучасним соціальним викликам. Мистецтво може об'єднувати людей, зміцнюючи соціальні зв'язки через спільний культурний досвід. Воно також стимулює формування логічного мислення, заохочуючи людей до глибокого аналізу та інтерпретації різних форм культурного вираження. За допомогою мистецтва суспільство може навчитися емпатії та глибшого розуміння інших людей, співпереживати їм через візуальні, аудіальні або перформативні форми мистецтва.

Культурно-мистецькі практики також є важливим двигуном інновацій. Заохочуючи креативний і нестандартний підхід, вони допомагають виявляти нові ідеї та рішення для соціальних і культурних проблем. Мистецтво часто впливає на громадську думку, привертаючи увагу до важливих соціальних викликів, як-от людські права і свободи, гендерна рівність, захист довкілля тощо. Саме через культурно-мистецькі практики суспільство може вести діалог з різними соціальними групами та впливати на їх ставлення до актуальних проблем.

Після отримання незалежності державою на початку 1990-х Україна спрямувала свою політику на європейську інтеграцію. Цей процес охоплював не лише питання державного управління і фінансів, він також мав відношення до культурної сфери. На початку 2000-х років президент України визначив євроінтеграцію як пріоритетний курс держави, підкреслюючи її важливість для соціально-економічної стратегії на майбутнє (Головко, 2022). Акції протесту під час Революції Гідності стали вирішальним моментом у затвердженні прозахідного курсу української держави, що відобразилося на всіх аспектах суспільного життя, включаючи політику, законодавство та культуру.

Євроінтеграційні процеси суттєво впливають на культурно-мистецькі практики України. Дослідження цього впливу допомагає глибше зрозуміти, як європейські цінності та стандарти трансформують українське культурне середовище. Разом із тим культура України охоплює великі можливості для збагачення культурного простору Європейського Союзу. Культурний діалог між Україною та Європою може сприяти кращому міжкультурному розумінню та співпраці, й стимулювати підтримки креативного підходу в українському мистецтві (Nosyriev, Bukina, 2021). Розвиток мистецького діалогу відбувається через реалізацію таких спільних проєктів, як The Cultural Bridges і House of Europe, які мали на меті встановити зв'язки між українськими та європейськими митцями та сприяти інституційній інтеграції української культури (Seginkas, Lahdesmaki, 2023).

Наукові дослідження культурно-мистецьких практик України зосереджені на аналізі їх еволюції, значення та впливу в контексті соціальних змін. Серед провідних мислителів, які досліджували культурні практики, важливий внесок зробив британський культуролог і дослідник Реймонд Вільямс. У своїх працях він підкреслював, що культура є не статичною сутністю, а явищем, яке постійно формується через дії людей та їх взаємодію з навколишнім середовищем. Вільямс визначав культурні практики як «живий процес», що включає всі сфери активності індивідуумів, які впливають на формування смислів і соціальних відносин (Williams, 2014). Значним є внесок професорки Ольги Копієвської, яка ввела термін «культурні практики» в межах наукового дискурсу прикладної вітчизняної культурології. Її концепція визначає культурні практики як процес, пов'язаний зі створенням і поширенням культурних продуктів, що має глибокі корені в суспільно-культурному бутті, а також індивідуальному способі життя людини. На переконання Копієвської, культурні практики завжди взаємодіють з персоналізованими ціннісними смислами, що формують поведінкові моделі

та виявляються через соціальні та культурні процеси (Копієвська, 2019).

Іншою значущою складовою частиною дослідження культурно-мистецьких практик є роль, яку вони відіграють у трансформаціях сучасної культурної сфери. Цьому питанню присвячено роботи професора Галини Меднікової, яка аналізує етапи та підходи до розуміння культурних практик, зокрема їхній культуротворчий потенціал. Сучасні культурні практики, особливо під впливом глобалізації, мають віртуалістичний вимір і можуть трактуватися крізь призму культурної поведінки та соціалізації людини. Вона також звертає увагу на нові форми культурного життя, які виникають на стику класичних та новаторських концепцій (Afyare, 2021).

Поняття мистецьких практик також зазнали значних змін, особливо в епоху авангардизму першої половини 1900-х років. Ключовим аспектом того періоду було бажання мистецтва бути не просто естетичною, воно повинно бути ще і соціально дієвою силою. Авангардисти прагнули до соціальної комунікації, залучаючи громадськість до взаємодії з мистецтвом. Вони відкидали традиційні академічні інституції, як-от театри чи музеї, надаючи перевагу експериментальним просторам для презентації своїх творів. Лілія Немченко підкреслює, що сучасні мистецькі практики, незважаючи на витoki в авангарді, все ж таки пов'язані з посткласичними тенденціями, які відмовляються від чітких меж між елітарним і масовим, високим і низьким мистецтвом. Посткласичне мистецтво більше акцентує увагу на дії замість кінцевого результату, підкреслюючи перформативність як основний елемент сучасної мистецької діяльності (Бабій, 2020). У формування змісту мистецьких практик вагомий внесок зробив Гарольд Розенберг. Він вважав, що мистецтво є не просто продуктом творчої діяльності: воно є й способом самовираження, який відображає культурний і суспільний зміст свого часу. Розенберг акцентував увагу на концепції «дії», стверджуючи, що цикл створення мистецтва є важливішим, ніж сам кінцевий продукт (Розенберг, 1994).

Дослідження підтверджують, що культурні та мистецькі практики в Україні не лише відображають, але й активно формують соціальні зміни, демонструючи їх роль у процесах

демократизації та культурного розвитку в умовах сучасності.

Це дослідження мало на меті дослідити еволюційні зміни і динаміку культурно-мистецьких практик в Україні через призму сучасних суспільно-культурних течій.

Матеріали та методи. Дослідження впливу соціально-політичних і технологічних трансформацій на культурно-мистецькі практики в Україні здійснювалося з використанням комплексного якісного підходу, що дозволяє охопити широке коло факторів, які впливають на еволюцію мистецького процесу в умовах глобальних і національних викликів. Основними методами дослідження були аналіз літературних джерел, контент-аналіз мистецьких творів, глибинний аналіз інтерв'ю з митцями та історичний аналіз соціальних і культурних змін в Україні.

Аналіз дозволив виявити ключові тенденції розвитку української культури з моменту здобуття незалежності до сучасності, особливо під час таких важливих подій, як Помаранчева революція, Революція Гідності та війна з Росією. Додатково було вивчено, як ці зміни відображаються у свідомості населення та творчих спільнот, а також їхній вплив на трансформацію суспільних цінностей і наративів.

Другим етапом дослідження було вивчення безпосередніх мистецьких практик. Це включало огляд творів українських митців (Роман Мінін, Максим і Олена Афанасьєви, Стас Волязовський тощо), які працювали в різних жанрах і медіа, як-от живопис, перформанс, цифрове мистецтво та інсталяції. Особливий акцент зроблено на творах, котрі відображають соціальні зміни та протестні рухи, що стали відповіддю на політичні події в країні, зокрема «Казки на ніч» Сергія Братка та «План втечі з Донецької області» Романа Мініна. Контент-аналіз таких робіт дозволив глибше зрозуміти, як митці використовують своє мистецтво для трансформації національної ідентичності та підвищення соціальної свідомості, сприяючи формуванню нових наративів і підходів у культурі.

Історичний підхід у дослідженні допоміг простежити еволюцію культурно-мистецьких практик від пострадянської доби до сучасності, враховуючи вплив глобалізації та євроінтеграційних процесів. Були проаналізовані етапи розвитку української культури в контексті технологічних інновацій, зокрема впровадження

цифрових платформ, соціальних медіа і мультимедійних форматів у творчий процес. Цифрові технології дозволили митцям не лише розширити можливості художнього вираження, але й створити нові моделі взаємодії з аудиторією, включаючи інтерактивні виставки та онлайн-кампанії.

Також було здійснено порівняння між традиційними та новітніми культурними практиками, щоб виявити зміни в підходах до художньої діяльності та соціального активізму в умовах соціальних потрясінь. Важливу роль у дослідженні відігравав аналіз впливу війни та політичних конфліктів на зміни в тематиці й формах сучасного мистецтва в Україні, а також те, як сучасні митці адаптуються до нових реалій і глобальних викликів. Було також досліджено, як війна вплинула на самосприйняття українських митців та їх здатність реагувати на міжнародні виклики, створюючи нові форми культурної співпраці.

Результати та обговорення

Динаміка українських культурно-мистецьких практик під впливом суспільних трансформацій

Після проголошення незалежності Україна отримала можливість вільно розвивати свою культурну ідентичність, що була раніше обмежена ідеологічними рамками радянської держави – Союзу Радянських Соціалістичних Республік (СРСР). Відновлення національної самосвідомості, відродження традицій та виявлення новітніх методів мистецької інтерпретації стали ключовими аспектами трансформації української культури на початку 1990-х років (Plungian, 2020; Snayder, 2023). У цей період українські митці почали активно звертатися до тем національної історії та культурної спадщини, шукаючи нові способи вираження своєї ідентичності. Художники та митці активно експериментували з новими медіа, зокрема театральною фотографією, відеоартом, перформансами та інсталяціями, що дозволило створювати оригінальні твори, які відображали пострадянську реальність, суспільні настрої та культурні виклики того часу. Такі експерименти символізували не лише розрив із радянським минулим, а й пошуки власної, незалежної культурної траєкторії.

Важливим прикладом цих пошуків є роботи Сергія Браткова, відомого своїми

експериментальними проектами, що звертають увагу на соціальні й культурні проблеми пострадянської України. Його проект «Казки на ніч» (1998) став зразком мистецької критики радянської спадщини через використання алегорій, гротескних образів та символічних сюжетів. С. Братков створював у своїх творах контраст між ностальгією за радянським минулим і відчуженням від нього, підкреслюючи амбівалентність суспільства, яке одночасно відчувало потребу відкинути минуле, але ще не до кінця визначило нові культурні орієнтири (Barshynova, Martynyuk, 2021). Його роботи стали символом мистецького осмислення радянської спадщини та її наслідків для нової української реальності.

Разом із тим становлення сучасних художніх напрямів мистецтва не означало остаточного відходу від традиційних практик. Українські митці не лише експериментували з новими формами, але й зверталися до переосмислення класичних жанрів, адаптуючи їх до нових соціокультурних умов. Як зазначає Бурлака (2019), у першій половині 2000-х років живопис повернувся на передній план українського мистецтва, проте цей «постмедійний живопис» уже був глибоко змінений впливом нових технологій і масової культури. Зокрема, митці стали використовувати цифрові засоби для створення живописних робіт, поєднуючи традиційні техніки з новими технологічними підходами. Це дозволило інтегрувати в живопис сучасні візуальні тенденції та медіа, створюючи нові художні форми.

Цей процес еволюції триває донині, оскільки українські митці продовжують пошук балансу між класичними та інноваційними засобами вираження. З одного боку, зберігається інтерес до національних традицій, з іншого боку – постійний вплив глобалізації та технологічних змін вносить нові виклики для мистецтва, змушуючи митців знаходити нові форми вираження та взаємодії з аудиторією.

Серед головних характеристик української культури після здобуття незалежності суттєву роль відіграє її поступове залучення до глобальних процесів. Відкриття України до світової спільноти та її прагнення до інтеграції в міжнародний простір дозволило не лише адаптувати західні тенденції в культурі, але й збагатити їх власним національним контекстом. Наприкінці

XX століття культура України почала активно інтегруватися в європейський та світовий контексти, що стало результатом як політичних прагнень, так і культурних зрушень. Цей процес був зумовлений як прагненням країни до приєднання до західного світу, так і необхідністю переосмислення свого місця в глобалізованому світі. Глобалізація сприяла тому, що українське мистецтво стало важливим інструментом для взаємодії з іншими культурами, де сучасні митці використовують новітні медіа та експериментують із форматами, адаптуючи їх до локального контексту. Глобалізація вплинула на всі аспекти української культурної практики – від візуального мистецтва до музики, театру та літератури. Наприклад, у мистецтві 1990-х і 2000-х років художники почали активно використовувати нові медіа та форми вираження, зокрема відеоарт, інсталяції та перформанси, що були новими для пострадянського мистецького простору. Важливим складником цього процесу стала поява нових мистецьких груп та колективів, які зосереджувалися на вивченні сучасної реальності за допомогою технологічних інновацій. Одним із прикладів є група «Тотем», заснована Максимом і Оленою Афанасьєвими у 1996 році в Херсоні. Вони досліджували взаємодію технічних засобів і місцевої авангардної спадщини, створюючи відео, що відображали нав'язливість і абсурдність пострадянської реальності. Їхні роботи, зокрема ідея «рідкого телебачення», відображали безпорадне споживання безглузлого потоку образів, яке стало характерним для пострадянського суспільства (Бурлака, 2019; Hubernator, 2023). «Тотем» став одним із перших колективів, що інкорпорував технічні інновації як інструмент для візуалізації соціальної критики, демонструючи відчуженість сучасного суспільства через використання медіа.

Євроінтеграційні прагнення України також відобразилися на культурно-мистецьких практиках. Прагнення до інтеграції в європейське культурне поле посилило міжнародну співпрацю та сприяло розширенню культурного діалогу. Українські митці та куратори почали активно брати участь у міжнародних виставках та бієнале, що не лише підвищило рівень комунікації між українськими та європейськими мистецькими колами, але й стимулювало розвиток нових мистецьких форматів в Україні.

Важливим кроком у цьому напрямку стала виставка «Інтервали» (2000), організована Олександром Раєвським. Ця виставка стала знаковою подією в українському культурному середовищі, адже вона діяла одночасно в Національному художньому музеї України та в Центрі мистецтв Хені Онстада в Осло. Виставковий проєкт об'єднав роботи сучасних українських митців із творами історичних авангардистів, створюючи багатовимірний культурний діалог. Вона висвітлювала виклики утопічних прагнень авангарду, вплив фольклору й бароко на українське мистецтво XX століття, а також сучасні процеси формування ідентичності через мистецтво (Barshynova & Martynyuk, 2021). Євроінтеграція стимулювала розвиток нових культурних практик в Україні, сприяючи підвищенню ролі сучасного мистецтва як інструменту соціальних змін та діалогу між культурами.

Проте, попри процеси глобалізації, українська культура зберігає свою самобутність та унікальність, особливо через акцент на національній ідентичності. Це актуалізується в умовах постійної загрози зовнішньої агресії, що посилилося після насильницького приєднання Кримського півострову до російської федерації (рф) та з початком воєнних дій у Донецькій і Луганській областях у 2014 році.

Культурно-мистецькі практики України завжди були тісно пов'язані з політичними подіями та соціальними трансформаціями. Особливо виразно це стало помітним під час двох значущих моментів в українській новітній історії – Помаранчевої Революції та Революції Гідності (Barshynova, Martynyuk, 2021).

Помаранчева революція активізувала дискусію щодо української ідентичності та сприяла формуванню новітніх методів творчого вираження. У цей період українські митці часто зверталися до проблеми пострадянської ідентичності та її впливу на суспільну свідомість. Прикладом може бути проєкт «Шансон Арт» Стаса Волязловського, який почався у 2006 році. Художник створював малюнки на старих простирадлах та наволочках, зображуючи російських шансон'є, політиків та інші образи, що відображали проблеми злочинності, насильства та політичних маніпуляцій у пострадянському суспільстві (Barshynova, Martynyuk, 2021). У цей період мистецтво стало важливим інструментом

соціальної критики, яка використовувала образи з попкультури для розкриття соціальних і політичних проблем, що стали особливо актуальними після розпаду СРСР.

Революція Гідності та російська агресія відіграли важливу роль у потужному культурному ренесансі в Україні (Murray, 2020; Jonsson, 2021; Anghel, Zbucnea, 2023). Цей етап відзначився розквітом традиційних форм мистецтва і виникненням нових форматів культурного активізму. Ключовою тенденцією стала поява тимчасових виставок, книжок-картинок, платформ для обговорення нагальних соціальних проблем, ініціатив із відновлення міського простору та захисту національних пам'яток (Swietlicki, 2019). Відзначені виставки і проекти часто ставали не лише місцем творчого вираження, але й платформами для обміну ідеями, обговоренням сучасних викликів, як-от корупція, війна та збереження національної спадщини. У відповідь на російську агресію українська культура стала важливим інструментом захисту національної ідентичності та мобілізації суспільства (Pesenti, 2020; Hersen, 2021).

Такі митці, як Роман Мінін, почали звертатися до теми війни та її впливу на національну свідомість. Р. Мінін, уродженець Донбасу, у своїх роботах активно досліджує символ шахтаря як символу регіону та України загалом. Його проект «План втечі з Донецької області» (2012) поєднував модернізм та іконопис, створюючи унікальні візуальні образи, які відображали фольклор та міфи Донбасу. Після початку війни цей проект набув нового значення, ставши метафорою втечі від війни та пошуків нових шляхів до свободи (Varshynova, Martynyuk, 2021).

Після анексії Росією Криму та початку масштабної агресії проти України, яке започаткувало російсько-українську війну, все змінилося – національна ідентифікація стала надзвичайно важливою. Наразі у витворах мистецтва молодих українських художників можливо виявити такі тенденції: вектор «великих ідей та змістів», пов'язаних з академічною школою; вектор особливої чуттєвості та інтроспекції, що тяжіє до візуальної мови українських нонконформістів; вектор художніх форм та інструментів абстракціонізму, домінування ритму та живописної пластичності, що приписується рефлексіям авангарду; концептуальний,

просторово-інсталяційний та перформативний вектор (останній майже не характерний для українського мистецтва) (Kashay, 2024; European Union, 2024). Слід акцентувати увагу на тому, що на тлі розвитку сучасних візуальних практик українське мистецтво досі залишається близьким до напрямів західного модернізму початку 1990-х років. Наприклад, постімпресіонізм та абстракціонізм досі є актуальними методами роботи. Абстрактне мистецтво займає визначне місце в новітньому українському художньому контексті, хоча загалом усе ще зберігається тенденція до об'єктивності. Українські художники більше концентруються на матеріальності та чуттєвості, ніж на безпредметності та нематеріальності. Зокрема, для них характерні мальовничість, мелодійність, особлива увага приділяється кольору. Художники звертаються до пластичності як засобу художнього вираження, працюють із фактурами. Радикальна експресія не є притаманною; натомість домінують м'якші форми образності (Kashshay, 2024).

Після Революції Гідності в Україні активізувалося обговорення нових тенденцій у мистецтві, зокрема метамодернізму. Цей евристичний термін, запропонований Vermeulen, van den Akker (2015), описує синтез постмодерністських та модерністських підходів, що відображають сучасну реальність, де одночасно співіснують протилежні тенденції та ідеї (Stoev 2022). Метамодернізм характеризується коливаннями між наївним оптимізмом і цинізмом, що набуває особливого значення в межах української культури, яка постійно стикається з викликами та випробуваннями (Vermeulen, van den Akker, 2015; Pipere, Martisone, 2022). Метамодернізм можна розглядати як специфічну мову, що виражає сучасну культуру за допомогою почуттів, де основну роль відведено етиці, яка пов'язана з пошуком аутентичності та визначенням основ існування шляхами, котрі допомагають фрагментованому «я» інтегруватися в нові сенсові конфігурації. Одночасно метамодернізм символізує зміну віх, що відповідає культурно-історичному розвитку (Hubernator, 2023).

Українські митці активно використовують метамодерністські підходи у своїх творах, прагнучи відобразити складність сучасного суспільства та його протиріччя. Як зазначає В. Пахаренко (2021), цей процес є органічним

для української культури, оскільки він відображає прагнення нації до гармонізації протилежностей та самовизначення на тлі постійної боротьби за незалежність.

Інші дослідники, зокрема Hubernator (2023), вважають, що метамодернізм в Україні є наслідком подій Революції Гідності та воєнного конфлікту проти росії. Вони стверджують, що ця нова культурна парадигма допомагає українським митцям сприймати по-новому свій досвід і знаходити інші способи для осмислення сучасної реальності.

Сучасні мистецькі простори в Україні активно популяризують імерсивні культурні практики. Одним із таких є багаторівневий мистецький простір Artarea, розташований у Києві, який поєднує класичні галереї для експозицій живопису, графіки та скульптури з цифровими галереями, що відводяться під імерсивний відеоарт і мультимедійні шоу. Протягом 2019–2022 років у цифрових галереях Artarea регулярно проходили перегляди імерсивних релакс-шоу, таких як «Artarea часу. Перезавантаження», а також відеоарт-проекти власного виробництва, серед яких етапи творчої геніальності Пабло Пікассо, химери, що оживають, Босха та проект, присвячений імпресіоністичному мистецтву (Hubernator, 2023).

Сучасний етап в Україні також характеризується активною діяльністю імерсивних театрів. Серед них – одеський театр «Неповноцінні», який реалізує проект імерсивних вистав «Місто Мрій», а також Центр Сучасного Мистецтва «Дах», «Чорний квадрат», «Мізантроп», «УЗАХВАТИ», «Пік пік» та інші. Імерсивні вистави поступово займають місце в репертуарі драматичних театрів. Зокрема, Львівський академічний драматичний театр імені Лесі Українки в сезоні 2022–2023 представив імерсивну виставу-гру «Уявні маршрути у Львові», автором якої є драматург В. Миرونюк. У виставі, де головні ролі виконують А. Лісовська та І. Меркулова, глядачам пропонують досліджувати вигадані маршрути крізь призму міських історій. Постановка підкреслює активну участь публіки, дозволяючи спостерігати за подіями і ставати їх частиною, створюючи новий формат театрального мистецтва (Hubernator, 2023).

Українські митці використовують інші культурно-мистецькі практики, співпрацюючи з митцями з інших країн. Наприклад,

художники з України та Польщі спільно працюють над творчими проектами, виставками, виставами та іншими формами мистецького вираження (Dobroier, 2023). Це сприяє обміну ідеями та культурними впливами, що розширює горизонти для країн. Зокрема, «Distant Tolerable Murders» – це проект, реалізований за підтримки польських установ, що працюють у сучасному мистецькому напрямі. Суть проекту полягає в тому, що роботи були створені польсько-українськими художніми парами. Ця серія художніх творів призначена для білбордів. Кожна робота розповідає про війну і підтримує Україну (Szpociński, 2021; Lazar & Nakonechna, 2022). Проект став символом єдності в умовах війни, демонструючи не лише культурну співпрацю між двома країнами, а й підкреслюючи важливість мистецтва як засобу вираження солідарності та громадянської позиції.

Таким чином, співпраця художників стає важливим інструментом культурного обміну та розуміння між українською та польською державами, а також способом вираження солідарності та підтримки в складні історичні моменти. Вона дозволяє не лише спільно боротися з глобальними викликами, а й сприяє збереженню і розвитку культурної ідентичності обох народів.

Українська культура, адаптуючись до постійних соціальних і політичних змін, переживає динамічні трансформації. Відновлення національної ідентичності, пошук нових форм вираження та активне залучення до глобальних процесів – усе це є ключовими характеристиками сучасних культурно-мистецьких практик України. Незважаючи на зовнішні загрози та внутрішні виклики, українська культура продовжує розвиватися, стаючи важливим інструментом захисту національної ідентичності та об'єднання суспільства. Тенденції метамодернізму, що набули популярності після Революції Гідності, відображають прагнення до осмислення складної сучасності та пошуку нових сенсів у світі, який постійно змінюється.

Інноваційно-технологічні культурно-мистецькі практики України

Інноваційно-технологічні культурно-мистецькі практики в державі мають ключове значення у становленні суспільства, відкриваючи нові горизонти для самовираження та культурного обміну. У добу глобалізму та цифровізації

мистецтво переживає суттєві зміни, оскільки сучасні технології пропонують нові можливості для творчої діяльності, комунікації та взаємодії з аудиторією. Українські митці активно використовують цифрові технології, мультимедійні формати та інтерактивні платформи для створення інноваційних проєктів, які мають велике значення в культурному становленні та трансформації ідентичності нації.

Однією з найбільш помітних тенденцій є активне використання новітніх технологій для створення не лише візуальних творів мистецтва, але й для перформативних та інтерактивних проєктів, що дозволяють глядачам бути безпосередніми учасниками мистецького процесу. Наприклад, цифрові інсталяції, відеоарт та 3D-візуалізації стали невід'ємною частиною сучасних виставок та арт-проєктів, що дозволяють митцям інтерактивно спілкуватися з аудиторією в онлайн- і офлайн-просторах. Такий підхід не лише розширює можливості самовираження, але й сприяє залученню нових поколінь до мистецтва, зокрема молоді, що активно взаємодіє із сучасними технологіями.

У межах цього аспекту Україна виконує важливу функцію, оскільки її історичний і політичний контекст глибоко впливає на мистецькі практики. Війна на сході України та анексія Криму змушують українських митців шукати нові шляхи для осмислення складної реальності (Szerszeń, 2023). Культурний вплив російсько-української війни змушує митців переглядати свої підходи до творчості, переосмислювати наративи та адаптувати свої роботи до сучасних умов, коли технології стали основним засобом вираження. Такі цифрові платформи, як соціальні мережі та мультимедійні онлайн-проєкти, стають інструментами для донесення меседжів і протесту, фіксації історичних подій і мобілізації міжнародної підтримки. Завдяки цифровим технологіям українські митці не лише знаходять нові формати для своїх робіт, але й формують нові канали для донесення цих робіт до широкої аудиторії за кордоном.

Цифрові технології надають митцям нові можливості й разом із тим ставлять нові виклики в умовах глобального мистецького процесу. Українські митці активно адаптуються до сучасних умов, використовуючи можливості цифрових платформ для висвітлення ключових соціальних, політичних і культурних проблем.

Наприклад, такі художні формати, як віртуальні виставки, онлайн-інсталяції та мультимедійні проєкти, дозволяють організовувати виставки у віртуальних просторах, що розширює географію їх впливу та доступність для міжнародної аудиторії.

Останні десятиліття цифрові технології спричинили суттєві зміни в сучасному світі, глибоко змінюючи життя людей і соціуму, методи взаємодії, спілкування, володарювання, споживання та участі у війнах. Сучасні технології та засоби масової інформації трансформують методи ведення конфліктів і впливають на участь у спілкуванні та сприйняття військових ситуацій. Мультимедійний простір став платформою для різноманітних форм співпраці та проявів, поєднуючи звичне життя громадян із воєнними доктринами держав (Boichak і Hoskins 2022), що робить війну буденністю.

Зокрема, під час російсько-української війни цифрові платформи стали основним засобом висвітлення подій у реальному часі, мобілізації громадської думки, а також поширення документальних свідчень про війну. Ці платформи стали важливим інструментом у процесі залучення міжнародної підтримки та фіксації реальних фактів конфлікту. Завдяки цифровим технологіям українські митці можуть розповісти свої історії через медіа, впливаючи на культурне і політичне тло глобального інформаційного простору (Asmolov 2022).

Цифрові платформи також стали місцем для нових форм культурної дипломатії, коли митці через свої роботи не тільки комунікують зі світом, але й формують імідж України як сучасної, культурно активної держави, здатної відповідати на глобальні виклики.

Після того, як розпочалась повномасштабна війна росії проти української держави у 2022 році, класичні та новітні медіа отримали багато різних інформаційних матеріалів – від професійних репортажів до мемів і цифрових колажів, карикатур, колажів та відео в TikTok (Barata & Alves, 2023; Jerie, 2023 Mick, 2023). Ці різноманітні культурні форми контенту не лише інформують аудиторію про події військової операції рф, але й стають складовою частиною колективного процесу осмислення реальності, який допомагає людям адаптуватися до нових умов і зберігати свою національну ідентичність у часи кризи (Leahy, 2023; Zaezjev, 2024).

Ключовим елементом у цьому аспекті є той факт, що культура виконує функцію фіксації війни: вона слугує інструментом осмислення травматичних подій, допомагаючи людям упоратися з емоційними наслідками конфлікту. Культура стає важливим інструментом для відображення не лише фізичних, а й психологічних наслідків війни, дозволяючи суспільству не лише пам'ятати, але й трансформувати власні переживання в нові культурні форми. Через інноваційні технології, зокрема віртуальну та доповнену реальність і крос-медійні проекти, митці можуть створювати потужні символічні образи війни, що глибоко впливають на аудиторію (Ober et al., 2023). Використання новітніх цифрових платформ дозволяє художникам не лише виразити свої переживання, але й залучити глядачів до процесу співпереживання та осмислення війни через інтерактивні та мультимедійні форми.

Новітні практики створення контенту беруть участь у спільному конструюванні війни, маючи на меті детально документувати та хронікувати конфлікт, демонструючи його руйнівні наслідки та формуючи досвід життя під час війни. Крім того, вони застосовують художні перевтілення реалій війни, тим самим стираючи лінії між воєнними протистояннями та культурою. Мистецтво не лише відображає події, але й дозволяє по-новому інтерпретувати досвід, пропонуючи глибше розуміння культурних, соціальних і політичних аспектів війни. Ці різноманітні формати, націлені на різні групи людей, сприяють осмисленню війни, допомагають упоратися з емоціями і психологічними травмами, боротися з російською дезінформацією, пропонувати алегоричне та ідеологічне переосмислення війни і поєднувати їх із більш широким глобальним контекстом з точки зору історії й культури. Дійсно, ця війна стала першою в соціальній мережі TikTok (Friedman, 2022) або першою війною в соціальних мережах (Siurjak, 2022), яка має безліч новостворених форм розповіді про воєнний досвід, які митці адаптують до цифрових форматів для ширшого глобального охоплення.

Головною характеристикою впливу інформаційно-комунікаційних технологій на українське мистецтво є еволюція формату творів і способів їх презентації. Раніше митці здебільшого працювали в традиційних формах, як-от

живопис, скульптура або графіка, але з поширенням комп'ютерних технологій з'явилися нові можливості для творчості. Тепер художники можуть створювати мультимедійні інсталяції, цифрові скульптури, інтерактивні відео-арт-проекти та використовувати віртуальний світ і доповнену реальність у своїх роботах, що дозволяє по-новому осмислювати реальність через нові технологічні медіа. Наприклад, після того, як розпочалась повномасштабна російська війна проти українців, багато українських митців почали використовувати соціальні мережі для публікації своїх робіт, висвітлення подій та залучення міжнародної аудиторії до проблем, з якими зіштовхнулася країна. Дослідження Kot et al. (2023) показало, що Instagram став однією з авторитетних платформ для українських митців під час війни. Ця соціальна мережа дозволяє швидко ділитися своїми роботами й отримувати відгуки від міжнародної аудиторії, що своєю чергою підвищує обізнаність про ситуацію в українській державі. Сучасні цифрові платформи стають важливим інструментом культурної дипломатії, дозволяючи митцям виходити на міжнародну арену, формуючи новий глобальний наратив про українську реальність.

Особливо важливим є використання новітніх технологій у створенні плакатів, малюнків та інших візуальних творів, що символізують опір і героїзм українського народу. Ці роботи, часто створені в цифровому форматі, миттєво розповсюджуються через соціальні мережі, допомагаючи міжнародній аудиторії побачити емоційну та духовну силу українців, які борються за свою свободу.

Цифрові платформи також стають простором для експериментів і новаторства. Наприклад, проект «Мистецький фронт» об'єднує митців із різних регіонів України, дозволяючи їм взаємодіяти, обмінюватися ідеями та створювати спільні роботи. Такі ініціативи допомагають у формуванні нових методів вираження колективного мистецтва, яке відповідає на сучасні виклики.

В українському культурному просторі реалізуються проекти, які відображають багатий і різноманітний характер українського мистецтва, що включає виставки сучасного мистецтва, музичні фестивалі, літературні читання, театральні постановки та кінофестивалі. Вони

не лише підтримують місцевих митців, але й залучають міжнародні таланти, сприяючи культурному обміну та діалогу.

Одним із прикладів є PinchukArtCentre – провідна українська платформа сучасного мистецтва, яка активно працює з молодими українськими митцями, організовує виставки та проекти, що досліджують найактуальніші теми сучасного суспільства. Інклюзивність, соціальна справедливість, війна, технології та ідентичність стають центральними темами проектів PinchukArtCentre, що надає митцям платформу для самовираження та експериментів (Мамонова, 2021).

Проект інклюзивної освітньої програми в державному закладі, який займається мистецькою освітою, спрямований на трансформацію інклюзивних мистецьких практик в українській державі, відповідаючи цінностям та стандартам європейських країн щодо доступності та рівності в освіті (Державний науково-методичний центр змісту культурно-мистецької освіти, 2024). Програма надає можливість педагогам підвищити свою професійну компетентність у межах інклюзивної мистецької освіти, сприяючи реалізації принципів інклюзії в освіті. Таким чином, цей проект відображає, як євроінтеграційні процеси можуть допомогти формуванню культурно-мистецьких практик в Україні, зокрема шляхом підтримки інклюзивності та доступності в мистецькій освіті (Державний науково-методичний центр змісту культурно-мистецької освіти, 2024).

Український культурний фонд також сприяє розвитку культурних продуктів, які мають на меті об'єднання людей та створення ставлення та усвідомлення подій війни проти рф (Pesenti, 2021). Окрім просування «інноваційних культурних продуктів», використання сучасних технологій і підтримки культурного різноманіття, установою визначено такі пріоритетні напрями діяльності: підтримка охорони, збереження і підвищення обізнаності про культурну історію, духовне багатство та колективну пам'ять українців для підкріплення сучасної автентичності та встановлення принципів соціуму, які будуть використовувати всі громадяни; сприяння ініціативам, спрямованим на протидію інформаційним загрозам у контексті воєнних дій рф, підвищення усвідомлення важливості військовослужбовців у гарантуванні безпеки

України та європейського континенту в період збройного протистояння з росією, а також формування позитивного іміджу українських обронців (Elzbieta, 2024).

Наприкінці 2010-х років Український культурний фонд здійснив кілька крупних проектів, орієнтованих на формування і популяризацію культурних продуктів на тему російсько-української війни. Серед цих ініціатив – кінострічки, документальні роботи, театральні вистави, перформативні дії, музейні виставки та літературні видання. Крім того, організація реалізує програму «Культура і ветерани», яка підтримує творчі й мистецькі ініціативи, що сприяють соціальній реінтеграції учасників бойових дій, а також їхніх родин (Baily, 2021; Olzacka, 2024).

Український інститут, заснований для підвищення усвідомлення та сприйняття України та її народу на світовій сцені, а також для створення позитивного іміджу держави за межами країни, здійснив ряд ініціатив у цьому напрямку на початкових стадіях своєї діяльності. Було впроваджено низку спеціальних ініціатив, які спрямовані на просування українських культурних творів. Однією з таких ініціатив є програма, що стимулює розвиток вітчизняного кінематографа, надаючи підтримку для нових стрічок та їх демонстрації на міжнародному рівні. Інша програма, «Visualise», сприяє організації реалізації міжнародних проектів українських діячів мистецтва, посилюючи їх визнання й інтеграцію в глобальний арт-простір (Pesenti, 2020; Olzacka, 2024).

Українські митці також використовують традиційні культурно-мистецькі практики задля поширення подій української історії. Зокрема, українська поетеса Галина Крук нещодавно написала вірш, перекладений Уільямом Блекером, професором української та східноєвропейської культури Університетського коледжу Лондона, про війну росії проти України. Він починається з роздумів про сцени нещодавнього жаху та смерті. Авторка підкреслює, що коли спостерігаєш з відстані, завжди є можливість зупинитися вчасно, не наближатися надто близько, де око може вловити занадто багато: неестетично зламаний ніготь на акуратній руці чи дитячий черевик, змішаний з усіма іншими речами в домі (Higgins, 2024). Окрім цього, українськими митцями після 2014 року використовується такий вид культурно-мистецької

практики, як протести (Wuysang et al., 2023). Також з 2014 року українські митці випускають документальні фільми, присвячені Революції Гідності та анексії Кримського півострову (Luke, 2022), та мурали, на яких відображують погляд на соціально-політичні події (наприклад, російське вторгнення на українську територію) (Leahy, 2023; Lobbezoo, 2023).

Історик танго Роберт Фарріс Томпсон зазначив, що культура має постійний характер, тоді як політичні явища та індивідуальні амбіції є минуцями (Ruble, 2022). Прагнення до осмислення людської природи, спільної ідентичності та цінностей, а також творчого самовираження є очевидним у багатьох аспектах сучасної України, яка протистоїть російській агресії. Українське суспільство сформувало унікальну культуру, що об'єднує національну спільноту (Povoroznyuk, 2024). Мистецтво значною мірою вплинуло на розвиток історичних процесів в Україні та відіграватиме важливу роль в її майбутньому.

Інноваційно-технологічні культурно-мистецькі практики в Україні не лише позначають поточні соціально-політичні зміни, але також стають потужним інструментом для створення нової культурної ідентичності. В умовах війни українські митці, використовуючи новітні технології, змогли забезпечити автентичну культурну історію й адаптувати її до нових викликів. Завдяки цифровим платформам та соціальним мережам українське мистецтво набуває нових форм, розширюючи свої межі й виходячи на міжнародний рівень. Цифрові платформи стали майданчиком для реалізації сучасних мистецьких проєктів, де митці можуть миттєво взаємодіяти з аудиторією по всьому світу, долаючи географічні обмеження і створюючи глобальні культурні впливи.

Ці нові формати дозволяють митцям не лише відображати реалії війни, але й переосмислювати національні традиції через призму сучасних технологій. Наприклад, відеоарт, інтерактивні інсталяції та цифрові скульптури стали важливими інструментами для фіксації воєнних подій, створення меморіальних проєктів і підтримки національної пам'яті. Інноваційні технології допомагають адаптувати історію і культуру до нових умов, зберігаючи її автентичність і трансформуючи її в нові, сучасні форми.

Можливості просування інноваційно-технологічних практик свідчать про те, що українське мистецтво буде й надалі еволюціонувати, відкриваючи нові можливості для творчого вираження та культурного діалогу. В умовах глобалізму та постійних трансформацій у технологічній сфері українські митці матимуть шанс створити унікальні культурні продукти, які відобразать їхні власні емоції та досвід, колективну пам'ять й історію народу. Використовуючи цифрові медіа, митці можуть заново осмислити традиційні культурні образи та символи, трансформуючи їх у відповідності до вимог сучасного світу. Вони активно долучаються до глобального культурного простору, впливаючи на міжнародні тенденції та формують нові культурні наративи. Таким чином, технології стають не лише засобом вираження, але й платформою для подальшого розвитку культурної ідентичності, що стикається з глобальними викликами та внутрішніми трансформаціями.

Висновки. У дослідженні проаналізовано вплив соціально-політичних трансформацій та технологічних інновацій на культурно-мистецькі практики в Україні, зокрема в період після здобуття незалежності. Цей етап став знаковим для трансформації новітньої національної ідентичності, активізації мистецької активності та інтеграції технологічних інновацій у творчість, що суттєво вплинуло на мистецький ландшафт держави.

Ключова увага була приділена тому, як політичні події, зокрема Помаранчева Революція та Революція Гідності, стимулювали розвиток мистецького дискурсу в Україні. Митці активно використовують свої роботи, щоб висловити соціальну критику, зафіксувати емоції соціуму та внести вклад у створення нових цінностей суспільства. Мистецтво стало важливим елементом комунікації, що поєднує різні соціальні групи та формує єдине бачення майбутнього країни. Протягом цих революційних часів митці здобули нове місце в суспільстві, стаючи голосом змін. Художники, письменники, музиканти та інші митці були активними учасниками протестів, виражаючи своє невдоволення через творчість.

Також було досліджено, як технологічні інновації змінюють культурний ландшафт України, впливаючи на методи творчості та взаємодію з аудиторією. В умовах глобалізації

та виникнення інформаційно-комунікаційних технологічних інновацій митці почали використовувати новітні інструменти, як-от соціальні мережі, онлайн-платформи та мультимедійні формати, що суттєво розширило їхні можливості. Це сприяло створенню нових методів мистецької діяльності, що підвищили доступність мистецтва й дали митцям можливість безпосередньої взаємодії з глядачами.

Цифрові технології, зокрема, відкрили нові горизонти для експериментів у мистецтві, надаючи можливість створювати інтерактивні інсталяції та проекти, які активно залучають глядачів. Митці можуть використовувати соціальні мережі для організації онлайн-виставок, що дозволяє залучати людей з різних країн. У таких форматах соціальний активізм набуває нових обрисів, адже митці можуть піднімати важливі соціальні питання, як-от права людини, екологічні проблеми та війна, за допомогою відеоарту, онлайн-кампаній та інших форм цифрового мистецтва. Це підтверджує, що сучасне українське мистецтво стало не просто методом самореалізації – воно сприяє соціальним змінам.

Додатково в дослідженні акцентовано на тому, що нові медіа відкрили можливості для

співпраці між митцями та різними соціальними групами, включаючи активістів, науковців і представників громади. Такі колаборації дозволяють створювати інклюзивні проекти, зважаючи на різні думки та досвід. Це сприяє тому, що формуються нові форми колективної творчості, які допомагають зміцнювати соціальну тканину суспільства.

Цінність українських культурно-мистецьких практик в умовах соціально-політичних трансформацій не викликає сумнівів. Мистецтво стало важливим чинником процесів демократизації, маючи значуще місце у створенні нових норм і переконань. Художня діяльність слугує засобом фіксації та відображення історичних подій, хоча, з іншого боку, відкриває нові горизонти для розуміння сучасності та сприяє розвитку критичного мислення серед громадян, дозволяючи осмислювати свій досвід і соціальні зміни.

Однак варто зазначити, що дослідження не охопило всі регіони України, що може обмежити узагальнення висновків. Подальші дослідження можуть бути присвячені вивченню впливу культурних практик на локальному рівні та їх ролі у формуванні соціальної згуртованості в різних громадах.

Список використаних джерел:

- Afyare, A. A. (2021). Globalization's impact on cultural diversity and identity. URL: https://www.researchgate.net/publication/382641593_Globalization's_Impact_on_Cultural_Diversity_and_Identity
- Anghel, S., Zbucea, A. (2023). Artists at War. *Europolity: Continuity & Change Eur. Governance*, 17, 5. URL: https://www.researchgate.net/profile/Alexandra-Zbucea/publication/376740768_ARTISTS_AT_WAR/links/65ad52b0ee1e1951fbd79db4/ARTISTS-AT-WAR.pdf
- Asmolov, G. (2022). The transformation of participatory warfare: The role of narratives in connective mobilization in the Russia-Ukraine war. *Digital War*, 3(1), 25–37. URL: <https://link.springer.com/article/10.1057/s42984-022-00054-5>
- Бабій, Н. (2020). Актуальні культурно-мистецькі практики та процеси: проблематика наукового дискурсу. *Питання культурології*, 36, с. 69–78. DOI: <https://doi.org/10.31866/2410-1311.36.2020.221047>.
- Baily, A. (2021). Embracing change: how culture is helping drive Ukraine's transition. URL: <https://www.britishcouncil.org/research-insight/culture-ukraine-transition>.
- Barata, H., Alves, J. (2023). 24 February 2022-for a Geocinematic Use of Found Images. *International Journal of Film and Media Arts*, 8(2), 108–132. URL: https://www.researchgate.net/publication/375429818_24_February_2022_-_for_a_Geocinematic_Use_of_Found_Images
- Barshynova, O., Martynyuk, O. (2021). Ukrainian Art of the Independence Era: Transitions and Aspirations. *From "the Ukraine" to Ukraine*, 207. URL: https://www.researchgate.net/profile/Maxim_Yenin/publication/356415544_From_the_Ukraine_to_Ukraine_A_Contemporary_History_1991-2021/links/6199686e61f0987720bdde0b/From-the-Ukraine-to-Ukraine-A-Contemporary-History-1991-2021.pdf#page=219
- Boichak, O., & Hoskins, A. (2022). My war: participation in warfare. *Digital War*, 3(1), 1–8. <https://doi.org/10.1057/s42984-022-00060-7>
- Čeginskas, V. L., & Lähdesmäki, T. (2023). Dialogic approach in the EU's international cultural relations: joint EUNIC-EU delegation projects as heritage diplomacy. *International Journal of Cultural Policy*, 29(1), 34–50. <https://doi.org/10.1080/10286632.2022.2141719>

Ciuriak, Dan. (2022). Social Media Warfare Is Being Invented in Ukraine. Centre for International Governance Innovation: June 15. Available online: URL: <https://www.cigionline.org/articles/social-media-warfare-is-being-invented-inukraine/>

Державний науково-методичний центр змісту культурно-мистецької освіти. 2024. URL: <https://www.dnmczkmo.org.ua/2024/05/inklyuzyvnasereda-05-06-2024/>

Dobroier, N. (2023). Cultural exchange and interaction between Ukrainians and Poles during the war in Ukraine. *Pomiędzy. Polsko-Ukraińskie Studia Interdyscyplinarne*, (10 (3)), 33–37.

European Union. (2024). Culture as a creative weapon against the destructiveness of war. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/culture-creative-weapon-against-destructiveness-war_en

Friedman, T. L. (2022). We Have Never Been Here Before. *New York Times*. February 25. URL: <https://www.nytimes.com/2022/02/25/opinion/putin-russia-ukraine.html>

Hersén, L. (2021). “We are more a part of Europe than... Than... Than what?”: Making sense of Ukraine’s place in Europe after the Revolution of Dignity: Master’s thesis. Uppsala: Institute for Russian and Eurasian Studies. URL: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1593266/FULLTEXT01.pdf>

Higgins, C. (2024). *Art shows the surreal reality of wartime Ukraine in a way the news never could*. URL: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2024/feb/25/art-reality-wartime-ukraine-poem-war>

Hubernator, O. (2023). Development of Immersive Cultural Practices in Ukraine in the Context of Metamodernism. URL: https://www.intellectualarchive.com/Journal_Files/IAJ_2023_03_13.pdf

Jerie, C. (2023). *The meaning of cultural activities in re-inventing a war-affected society. Examining the impact of Ukrainian artists and cultural professionals on Ukraine’s identity transformation since Russia’s full-scale invasion in 2022*: Master thesis. Krakow: Jagiellonian University. URL: <https://ruj.uj.edu.pl/entities/publication/43f73a0d-6f35-42b3-92c9-281ba499c56c>

Jonsson, S. (2024). What Art knows about democracy. *Baltic Worlds*, 58. URL: https://balticworlds.com/wp-content/uploads/2024/04/BW-2024.1%E2%80%93932_pages_136.pdf#page=58

Kashay, O. (2024). The Ukrainian art of the 20th – early 21st centuries: An attempt to identify the national context. *Ukrainian Academy of Art*, 35, pp.76–84. <https://doi.org/10.32782/2411-3034-2024-35-8>

Копієвська, О. Р. (2019). Культурні практики в дискурсі Cultural Studies. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, 2, с. 49–53. <https://doi.org/10.32461/2226-3209.2.2019.175374>

Kot, S., Mozolevska, A., Polishchuk, O., & Stodolinska, Y. (2024, February). The Discursive Power of Digital Popular Art during the Russo-Ukrainian War: Re/Shaping Visual Narratives. *Arts*, 13, 1, p. 38. <https://doi.org/10.3390/arts13010038>

Leahy, E. L. (2023). State Murals, Protest Murals, Conflict Murals: Evolving Politics of Public Art in Ukraine. *Arts* 13(1), 1–41. <https://doi.org/10.3390/arts13010001>

Lobbezzo, M. (2023). War-damaged buildings as a canvas: Banksy’s art in Ukraine. URL: <https://www.diggitmagazine.com/papers/war-banksy-ukraine>

Luke, B. (2022). ‘Our artists are responding to the war – they have been since 2014’: the rise of documentaries in recent Ukrainian art. URL: <https://www.theartnewspaper.com/2022/04/11/ukrainian-artists-are-responding-to-the-warthey-have-been-since-2014>

Mick, C. (2023). The Fight for the Past: Contested Heritage and the Russian Invasion of Ukraine. *The Historic Environment: Policy & Practice*, 14(2), 135–153. <https://doi.org/10.1080/17567505.2023.2205703>

Murray, E. (2022). Heavenly fighters for Ukrainian civil society: the cultivation of democratic culture through the memorialization of the Revolution of Dignity: Doctoral dissertation. Victoria: University of Victoria. <https://dspace.library.uvic.ca/items/c2fd41bb-a5e1-4374-abe5-c3e9a7fef6db>

Nosyriev, O., & Bukina, T. (2021). Socio-cultural transformation of Ukraine in the context of European values. *Three Seas Economic Journal*, 2(1), 110–115. <http://baltijapublishing.lv/index.php/threeseas/article/download/1155/1195>

Ober, J., Rusakov, S., & Matushevych, T. (2024). The effects of the war in Ukraine on the environment of Ukrainian artists: An evaluation by a diagnostic survey. *Media, War & Conflict*, 17506352241269604. <https://doi.org/10.1177/17506352241269604>

Olzacka, E. (2024). The development of Ukrainian cultural policy in the context of Russian hybrid aggression against Ukraine. *International Journal of Cultural Policy*, 30(2), 141–157. <https://doi.org/10.1080/10286632.2023.2187053>

Пахаренко, В. (2021). Метамоделізм як мистецький напрям : роздуми про новий тип світосприйняття . *Українська Мова та Література*, № 7–8, с. 56–68. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/728820>.

Pesenti, M. (2020). Cultural revival and social transformation in Ukraine. *The Role of Culture and the Arts in Supporting Post-Euromaidan Resilience*. London: Chatham House. URL: https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/2020-11/2020-11-16-cultural-revival-and-social-transformation-in-ukraine-pesenti_0.pdf

- Presenti, M. (2021). Ukraine's cultural revival is a matter of national security. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/ukraines-cultural-revival-is-a-matter-of-national-security/>
- Pipere, A., & Mārtinsone, K. (2022). Metamodernism and social sciences: Scoping the future. *Social Sciences*, 11(10), 457. <https://doi.org/10.3390/socsci11100457>
- Plungian, N. (2020). Beyond contemporary art institutions. In *Curating Under Pressure: International Perspectives on Negotiating Conflict and Upholding Integrity*, (pp. 176–182). London: Routledge.
- Povoroznyk, O. (2024). *Ukrainian artists struggle with war's impact*. URL: <https://foreignpolicy.com/2024/02/24/ukraine-art-russia-war-loss-authenticity/>
- Roenberg, H. (1994). *The tradition of a new*. Boston: Da Capo Press. <https://www.amazon.com/Tradition-New-Harold-Rosenberg/dp/0306805960>
- Ruble, B. A. (2022). *Heroic arts: The remarkable story of Ukrainian artists confronting Russia*. URL: <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/heroic-arts-remarkable-story-ukrainian-artists-confronting-russia>
- Ruble, B. A. (2023). *The arts of war: Ukrainian artists confront Russia, year one*. Hannover: Ibidem Press. URL: <https://www.ibidem.eu/en/Topics/Liberal-Arts/Arts/THE-ARTS-OF-WAR-Ukrainian-Artists-Confront-Russia-Paperback.html>
- Snayder, T. (2023). Ukrainian culture in the twenty-first century (lecture). URL: <https://snyder.substack.com/p/ukrainian-culture-in-the-twenty-first>
- Stoev, D. (2022). Metamodernism or metamodernity. *Arts*, 11(5), pp.1–26. <https://doi.org/10.3390/arts11050091>
- Świetlicki, M. (2019). Mój tato został gwiazdą. Tanatos w ukraińskiej książce obrazkowej. *Slavica Wratislaviensia*, 168, 197–206. URL: <https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-0922e80e-e51f-4303-a4a8-df1e2b2f9189>
- Szerszeń, T. (2023). Painful Images: Ukraine 1993, 2014, and 2022 *Arts* 13(1), 8. URL: <https://www.mdpi.com/2076-0752/13/1/8/pdf>
- Szpociński, A. (2021). Culture of peace in development and regression: Ukrainian culture in Polish culture in the twentieth century and today. In *The Politics of Memory in Poland and Ukraine* (pp. 136–149). Oxfordshire: Routledge. URL: <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9781003017349-11/culture-peace-development-regression-andrzej-szpoci%C5%84ski>
- Vermeulen, T., van den Akker, R. (2015). Metamodernism. *Supplanting the Postmodern: An Anthology of Writings on the Arts and Culture of the Early 21st Century*, (pp. 309-329). New York: Bloomsbury Academic. URL: <https://dokumen.pub/supplanting-the-postmodern-an-anthology-of-writings-on-the-arts-and-culture-of-the-early-21st-century-9781501306877-9781501306860-9781501306907-9781501306891.html>
- Williams, R. (2014). *Raymond Williams on culture & society: Essential writings*. Washington: SAGE Publications. URL: <https://sk.sagepub.com/books/raymond-williams-on-culture-and-society>
- Wuysang, J. M., Patriani, I., & Herawati, N. (2023). Misrepresentation of Russian Interests in the Russo-Ukrainian War: The Closure of News Offices in Russia. *Technium Social Sciences Journal*, 49, 305. <https://doi.org/10.47577/tssj.v49i1.9820>

References:

- Afyare, A. A. (2021). Globalization's impact on cultural diversity and identity. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/382641593_Globalization's_Impact_on_Cultural_Diversity_and_Identity [in English].
- Anghel, S. & Zbucnea, A. (2023). Artists at War. *Europolity: Continuity & Change Eur. Governance*, Vol. 17, pp. 5. Retrieved from: https://www.researchgate.net/profile/Alexandra-Zbucnea/publication/376740768_ARTISTS_AT_WAR/links/65ad52b0ee1e1951fbd79db4/ARTISTS-AT-WAR.pdf [in English].
- Asmolov, G. (2022). The transformation of participatory warfare: The role of narratives in connective mobilization in the Russia–Ukraine war. *Digital War*, Vol. 3(1), pp. 25–37. Retrieved from: <https://link.springer.com/article/10.1057/s42984-022-00054-5> [in English].
- Babii, N. (2020). Aktualni kulturno-mystetski praktyky ta protsesy: problematyka naukovoho dyskursu [Current cultural and artistic practices and processes: issues of scientific discourse]. *Pytannia kulturolohii – Issues of cultural studies*, Vol. 36, pp. 69–78. Retrieved from: <https://doi.org/10.31866/2410-1311.36.2020.221047> [in Ukrainian].
- Baily, A. (2021). Embracing change: how culture is helping drive Ukraine's transition. *British Council*. Retrieved from: <https://www.britishcouncil.org/research-insight/culture-ukraine-transition> [in English].
- Barata, H. & Alves, J. (2023). 24 February 2022-for a Geocinematic Use of Found Images. *International Journal of Film and Media Arts*, Vol. 8(2), pp. 108–132. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/375429818_24_February_2022_-_for_a_Geocinematic_Use_of_Found_Images [in English].
- Barshynova, O. & Martynyuk, O. (2021). Ukrainian Art of the Independence Era: Transitions and Aspirations. *From "the Ukraine" to Ukraine*, Vol.207. Retrieved from: https://www.researchgate.net/profile/Maxim_Yenin/publication/356415544_

From_the_Ukraine_to_Ukraine_A_Contemporary_History_1991-2021/links/6199686e61f0987720bdde0b/From-the-Ukraine-to-Ukraine-A-Contemporary-History-1991-2021.pdf#page=219 [in English].

Boichak, O. & Hoskins, A. (2022). My war: participation in warfare. *Digital War*, Vol. 3(1), pp. 1–8. Retrieved from: <https://doi.org/10.1057/s42984-022-00060-7> [in English].

Čeginskas, V. L. & Lähdesmäki, T. (2023). Dialogic approach in the EU's international cultural relations: joint EUNIC-EU delegation projects as heritage diplomacy. *International Journal of Cultural Policy*, Vol. 29(1), pp. 34–50. Retrieved from: <https://doi.org/10.1080/10286632.2022.2141719> [in English].

Ciuriak, D. (2022). Social Media Warfare Is Being Invented in Ukraine. *Centre for International Governance Innovation*. Retrieved from: <https://www.cigionline.org/articles/social-media-warfare-is-being-invented-inukraine/> [in English].

Derzhavnyi naukovo-metodychnyi tsentr zmistu kulturno-mystetskoï osvity [State Scientific and Methodological Center for Cultural and Artistic Education]. Retrieved from: <https://www.dnmczkmo.org.ua/2024/05/inklyuzyvna-sereda-05-06-2024/> [in Ukrainian].

Dobroier, N. (2023). Cultural exchange and interaction between Ukrainians and Poles during the war in Ukraine. *Pomiedzy. Polsko-Ukraińskie Studia Interdyscyplinarne*, Vol. 10 (3), pp. 33–37. Retrieved from: <https://orcid.org/0000-0002-9712-9219> [in English].

Culture as a creative weapon against the destructiveness of war (2024). *European Union*. Retrieved from: https://www.eeas.europa.eu/eeas/culture-creative-weapon-against-destructiveness-war_en [in English].

Friedman, T. L. (2022). We Have Never Been Here Before. *New York Times*. Retrieved from: <https://www.nytimes.com/2022/02/25/opinion/putin-russia-ukraine.html> [in English].

Hersén, L. (2021). “We are more a part of Europe than... Than... Than what?”: Making sense of Ukraine's place in Europe after the Revolution of Dignity: Master's thesis. *Uppsala: Institute for Russian and Eurasian Studies*. Retrieved from: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1593266/FULLTEXT01.pdf> [in English].

Higgins, C. (2024). Art shows the surreal reality of wartime Ukraine in a way the news never could. *The Guardian*. Retrieved from: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2024/feb/25/art-reality-wartime-ukraine-poem-war> [in English].

Hubernator, O. (2023). Development of Immersive Cultural Practices in Ukraine in the Context of Metamodernism. *Internet Archive*. Retrieved from: https://www.intellectualarchive.com/Journal_Files/IAJ_2023_03_13.pdf [in Ukrainian].

Jerie, C. (2023). The meaning of cultural activities in re-inventing a war-affected society. Examining the impact of Ukrainian artists and cultural professionals on Ukraine's identity transformation since Russia's full-scale invasion in 2022. *Master thesis*. Krakow: Jagiellonian University. Retrieved from: <https://ruj.uj.edu.pl/entities/publication/43f73a0d-6f35-42b3-92c9-281ba499c56c> [in English].

Jonsson, S. (2024). What Art knows about democracy. *Baltic Worlds*, Vol. 58. Retrieved from: https://balticworlds.com/wp-content/uploads/2024/04/BW-2024.1%E2%80%932_pages_136.pdf#page=58 [in English].

Kashay, O. (2024). The Ukrainian art of the 20th – early 21st centuries: An attempt to identify the national context. *Ukrainian Academy of Art*, Vol. 35, pp. 76–84. Retrieved from: <https://doi.org/10.32782/2411-3034-2024-35-8> [in English].

Kopiiëvska, O. R. (2019). Kulturni praktyky v dyskursi Cultural Studies [Cultural Practices in the Discourse of Cultural Studies]. *Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadrov kultury i mystetstv – Bulletin of the National Academy of Managers of Culture and Arts*, Vol. 2, pp. 49–53. Retrieved from: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.2.2019.175374> [in Ukrainian].

Kot, S., Mozolevska, A., Polishchuk, O. & Stodolinska, Y. (2024). The Discursive Power of Digital Popular Art during the Russo-Ukrainian War: Re/Shaping Visual Narratives. *Arts*, Vol. 13(1), p. 38. Retrieved from: <https://doi.org/10.3390/arts13010038> [in English].

Leahy, E. L. (2023). State Murals, Protest Murals, Conflict Murals: Evolving Politics of Public Art in Ukraine. *Arts*, Vol. 13(1), pp. 1–41. Retrieved from: <https://doi.org/10.3390/arts13010001> [in English].

Lobbezzo, M. (2023). War-damaged buildings as a canvas: Banksy's art in Ukraine. *Diggit Magazine*. Retrieved from: <https://www.diggitmagazine.com/papers/war-banksy-ukraine> [in English].

Luke, B. (2022). ‘Our artists are responding to the war – they have been since 2014’: the rise of documentaries in recent Ukrainian art. *The Art Newspaper*. Retrieved from: <https://www.theartnewspaper.com/2022/04/11/ukrainian-artists-are-responding-to-the-warthey-have-been-since-2014> [in English].

Mick, C. (2023). The Fight for the Past: Contested Heritage and the Russian Invasion of Ukraine. *The Historic Environment: Policy & Practice*, Vol. 14(2), pp. 135–153. Retrieved from: <https://doi.org/10.1080/17567505.2023.2205703> [in English].

Murray, E. (2022). Heavenly fighters for Ukrainian civil society: the cultivation of democratic culture through the memorialization of the Revolution of Dignity. *Doctor's thesis*. Victoria: University of Victoria. Retrieved from: <https://dspace.library.uvic.ca/items/c2fd41bb-a5e1-4374-abe5-c3e9a7fef6db> [in English].

Nosyriev, O. & Bukina, T. (2021). Socio-cultural transformation of Ukraine in the context of European values. *Three Seas Economic Journal*, Vol. 2(1), pp. 110–115. Retrieved from: <http://baltijapublishing.lv/index.php/threeseas/article/download/1155/1195> [in English].

Ober, J., Rusakov, S. & Matusевич, T. (2024). The effects of the war in Ukraine on the environment of Ukrainian artists: An evaluation by a diagnostic survey. *Media, War & Conflict*. Retrieved from: <https://doi.org/10.1177/17506352241269604> [in English].

Olzacka, E. (2024). The development of Ukrainian cultural policy in the context of Russian hybrid aggression against Ukraine. *International Journal of Cultural Policy*, Vol. 30(2), pp. 141–157. Retrieved from: <https://doi.org/10.1080/10286632.2023.2187053> [in English].

Pakharenko, V. (2021). Metamodernizm yak mystetskyi napriam : rozdumy pro novyi typ svitospryiniattia [Metamodernism as an artistic movement: reflections on a new type of worldview]. *Ukrainska Mova ta Literatura – Ukrainian Language and Literature*, Vol. 7–8, pp. 56–68. Retrieved from: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/728820> [in Ukrainian].

Pesenti, M. (2020). Cultural revival and social transformation in Ukraine. *The Role of Culture and the Arts in Supporting Post-Euromaidan Resilience*. London: Chatham House. Retrieved from: https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/2020-11/2020-11-16-cultural-revival-and-social-transformation-in-ukraine-pesenti_0.pdf [in English].

Pesenti, M. (2021). Ukraine’s cultural revival is a matter of national security. *Atlantic Council*. Retrieved from: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/ukraines-cultural-revival-is-a-matter-of-national-security/> [in English].

Pipere, A. & Mārtinsons, K. (2022). Metamodernism and social sciences: Scoping the future. *Social Sciences*, Vol. 11(10), pp. 457. Retrieved from: <https://doi.org/10.3390/socsci11100457> [in English].

Plungian, N. (2020). Beyond contemporary art institutions. *Curating Under Pressure: International Perspectives on Negotiating Conflict and Upholding Integrity*, (pp. 176–182). London: Routledge [in English].

Povoroznyk, O. (2024). Ukrainian artists struggle with war’s impact. *FP*. Retrieved from: <https://foreignpolicy.com/2024/02/24/ukraine-art-russia-war-loss-authenticity/> [in English].

Roenberg, H. (1994). *The tradition of a new*. Boston: Da Capo Press. Retrieved from: <https://www.amazon.com/Tradition-New-Harold-Rosenberg/dp/0306805960> [in English].

Ruble, B. A. (2022). Heroic arts: The remarkable story of Ukrainian artists confronting Russia. *Wilson Center*. Retrieved from: <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/heroic-arts-remarkable-story-ukrainian-artists-confronting-russia> [in English].

Ruble, B. A. (2023). *The arts of war: Ukrainian artists confront Russia, year one*. Hannover: Ibidem Press. Retrieved from: <https://www.ibidem.eu/en/Topics/Liberal-Arts/Arts/THE-ARTS-OF-WAR-Ukrainian-Artists-Confront-Russia-Paperback.html> [in English].

Snyder, T. (2023). Ukrainian culture in the twenty-first century (lecture). Retrieved from: <https://snyder.substack.com/p/ukrainian-culture-in-the-twenty-first> [in English].

Stoev, D. (2022). Metamodernism or metamodernity. *Arts*, Vol. 11(5), pp. 1–26. Retrieved from: <https://doi.org/10.3390/arts11050091> [in English].

Świetlicki, M. (2019). Mój tato został gwiazdą. Tanatos w ukraińskiej książce obrazkowej. *Slavica Wratislaviensia*, Vol. 168, pp. 197–206. Retrieved from: <https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-0922e80e-e51f-4303-a4a8-df1e2b2f9189> [in Polish].

Szerszeń, T. (2023). Painful Images: Ukraine 1993, 2014, and 2022. *Arts*, Vol. 13(1), pp. 8. Retrieved from: <https://www.mdpi.com/2076-0752/13/1/8/pdf> [in English].

Szpociński, A. (2021). Culture of peace in development and regression: Ukrainian culture in Polish culture in the twentieth century and today. *The Politics of Memory in Poland and Ukraine* (pp. 136–149). Oxfordshire: Routledge. Retrieved from: <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9781003017349-11/culture-peace-development-regression-andrzej-szpoci%C5%84ski> [in English].

Vermeulen, T. & van den Akker, R. (2015). Metamodernism. *Supplanting the Postmodern: An Anthology of Writings on the Arts and Culture of the Early 21st Century*, (pp. 309–329). New York: Bloomsbury Academic. Retrieved from: <https://dokumen.pub/supplanting-the-postmodern-an-anthology-of-writings-on-the-arts-and-culture-of-the-early-21st-century-9781501306877-9781501306860-9781501306907-9781501306891.html> [in English].

Williams, R. (2014). *Raymond Williams on culture & society: Essential writings*. Washington: SAGE Publications. Retrieved from: <https://sk.sagepub.com/books/raymond-williams-on-culture-and-society> [in English].

Wuysang, J. M., Patriani, I. & Herawati, N. (2023). Misrepresentation of Russian Interests in the Russo-Ukrainian War: The Closure of News Offices in Russia. *Technium Social Sciences Journal*, Vol. 49(1), pp. 305–324. Retrieved from: <https://doi.org/10.47577/tssj.v49i1.9820> [in English].